

ASPECTUL LINGVISTICO-DIDACTIC AL HIATULUI ÎN COMPARAȚIE CU DIFTONGII ÎN LIMBA ENGLEZĂ

Natalia BANARU,

lector universitar, doctorandă,

Universitatea de Stat „Alec Russo”, Bălți, Republica Moldova

Abstract

The sequences of adjacent vowels in English like in Romanian language evoke a complex problem that views the quantity and the quality of the phonic elements the hiatus consists of. During the process of articulation, one of the vowels loses its syllabic character, being included into a single syllable, with a single muscular tension together with another vowel. One of the features common to Romanian and English spoken languages through which these two differ from the literary language is the unsteady character of the vowels and the vocalic groups. During a thorough research it came out that in both spoken languages there is a general predisposition of simplifying the act of communication. There is a wide spread tendency to avoid the hiatus through the introduction of a supporting element between those two adjacent vowels. In some situations, the supporting element is not only justified but also inevitable. The given article is a synthesized study of the status and the behavior of the vowels in the hiatus in English, as well as some drills of teaching them.

Rezumat

În limba engleză ca și în limba română, vocalele limitrofe constituie o problemă complicată. Este vorba de calitatea și cantitatea elementelor fonice din componența hiatului. În timpul articulării, una din vocale își pierde caracterul silabic, fiind înglobată într-o singură silabă rostită, cu o singură tensiune musculară împreună cu o altă vocală. Una din trăsăturile caracteristice asemănătoare limbajului englez colocvial și celui românesc, prin care acestea diferă de limba literară, este caracterul instabil al vocalelor și al grupurilor vocalice. În cursul cercetărilor, s-a precizat că în ambele limbi acționează o legitate generală care constă în simplificarea actului de comunicare. Tendința larg răspândită este de a evita hiatul prin introducerea unui element de sprigin între cele două vocale alăturate. În anumite situații, elementul de sprigin intervocalic este nu numai justificat, ci și inevitabil. Articolul este un studiu de sinteză al statutului și al comportamentului vocalelor în hiat în limba engleză, precum și privind predarea lor în comparație cu diftongii respectivi.

Nu este o noutate faptul că cunoașterea unei limbi (și, mai cu seamă, a unei limbi străine) este, astăzi, un imperativ al timpului. Dar învățarea unei limbi finalizează, de regulă, cu cunoașterea tuturor aspectelor ei: fonetic, gramatical, lexical etc. În acest caz, un rol considerabil îi revine aspectului fonetic, adică formei sonore de exprimare într-o limbă. Această circumstanță capătă o deosebită importanță pentru toți cei care studiază limba engleză, deoarece ortografia, în această limbă, oferă prea puține indicații asupra articulării corecte a unităților, în sensul că forma scrisă a unităților acestei limbi se deosebește considerabil de cea rostită.

Dintre toate problemele ce țin de aspectul fonetic al limbii engleze, cea a vocalelor în hiat și a diftongilor ni se pare una primordială, iată de ce, în articolul de față, vom aborda acest subiect.

Pe parcursul mai multor ani, s-au purtat discuții lungi referitor la natura sunetului rostit. Aceste discuții au finalizat cu emiterea a două ipoteze importante. În prima, sunetul rostit este luat drept o unitate sonoră care poate fi separată de celelalte unități ale vorbirii sau de unități similare. Această ipoteză este susținută de prof. P. S. Kuznețov, care menționează că „vorbirea constă din sunete care apar într-o consecutivitate oarecare, astfel încât orice sunet al vorbirii poate fi „separat” de sunetul precedent sau de cel ce urmează. În pofida tranzițiilor articulării și acustice, o atare separare este făcută de orice vorbitor nativ cu o mare precizie, iar cercetătorul-lingvist o face cu o precizie și mai mare.”²⁷³

A doua ipoteză neagă existența independentă a sunetului rostit, deoarece acesta este conceput drept o unitate asociată indisolubil cu alte sunete²⁷⁴.

Făcând anumite investigații ale subiectului în cauză, am constatat că, din punctul de vedere al articulării, vocalele în hiat și diftongii țin de problemele majore ale foneticii generale și ale celei experimentale.

În limba engleză, ca și în limba română, vocalele învecinate, adică cele în hiat și diftongii, constituie o problemă complicată din perspectiva calității și a cantității elementelor fonice abordate. La rostirea a două sunete vocalice limitrofe, între ele, se poate forma o pauză, ca

²⁷³apud Gogin, 2004, p. 4.

²⁷⁴Gogin, 2004, p. 3.

urmare a volumului și presiunii diferite a curentului de aer care iese din plămâni. În această situație, cele două sunete vocalice se separă în silabe aparte, formând o continuitate vocalică, numită *hiat*. În alte împrejurări însă, pauza nu se produce, și anume atunci când valul de aer ce iese din plămâni este continuu. În acest caz, cele două sunete vocalice formează, la articulare, o singură silabă, adică o singură unitate articulatorie.

Diftongii limbii engleze sunt luați, la ora actuală, drept foneme independente, dar nu „nuanțe” ale unor foneme monoftongate. Aceasta se datorează faptului că diftongii, fiind în „condiții” similare de pronunțare cu monoftongii, sunt, totuși, opuși acestora din perspectiva naturii lor.

Fonemele, făcând deosebire între sensul cuvintelor și părțile lor semnificative – morfemele -, sunt unități sonore indivizibile din punct de vedere funcțional. Unitatea funcțională a fonemului condiționează și o anumită unitate sonoră, articulatorie, deși fonemul reunește, din punct de vedere funcțional, un șir de nuanțe, condiționate de pozițiile diferite ale fonemului în cuvânt, poziții care, din punct de vedere acustic, sunt distanțate una de alta. Unitatea articulatorie a fonemului denotă că, în interiorul lui, nu poate fi vorba de nici o barieră silabică, ca în cazul morfemelor. Toți diftongii se încadrează în aceste cerințe.

Diftongul cuprinde două timbre vocalice, care, luat fiecare în parte, de regulă, comportă caracter silabic. În timpul articulării însă, unul dintre timbrele vocalice își pierde caracterul silabic, fiind înglobat într-o singură silabă cu un alt timbru vocalic, deoarece ambele timbre sunt produse printr-o singură tensiune musculară.

În diftongii limbii engleze, cei doi timbri vocalici nu au aceeași intensitate și durată de articulare. Iată de ce nu avem, în această limbă, diftongi uniformi din perspectiva articulării elementelor lor constitutive, ci doar (1) diftongi ascendenți (*rising diphthongs*), în care semivocala este articulată cu o intensitate mai mică și o durată mai scurtă în comparație cu vocala, și (2) diftongi descendenți (*falling diphthongs*), în care lucrurile sunt inversate, în sensul că a doua vocală este articulată cu o intensitate mai mică și o durată mai scurtă în comparație cu vocala.

În engleză, diftongi ascendenți pot fi toate cuplurile vocalice ale acestei limbi, formate din semivocalele [w] sau [j], urmate de o vocală:

wall [wɔ:l]; wet [wet]; work [wɜ:k]; yes [jes]; young [jʌŋ]; you [ju:] etc.

Diftongii descendenți, din această limbă, au o natură mai complicată în raport cu cei ascendenți. Sub aspect fonetic, ei sunt sunete complexe cu tranziții (*gliding sounds*), care apar datorită schimbării poziției limbii și întregului aparat fonator la trecerea de la rostirea unui sunet vocalic la altul. În acest caz, se înregistrează o serie de sunete intermediare, iar aparatul fonator nu ajunge, în mod necesar, să ia poziția necesară pentru rostirea celei de-a doua vocale.

Sub aspect ortografic, diftongii limbii engleze nu sunt întotdeauna reprezentați prin două litere ca cei din alte limbi. Este remarcabil faptul că, din cele șase vocale-litere ale alfabetului englez, trei au denumiri de diftong: *a* [ei], *i* [ai] și *o* [ou], și nu arareori acești diftongi sunt considerați de cei fără pregătire specială drept niște „vocale lungi”²⁷⁵.

În limba engleză, sunt cunoscuți, în general, nouă diftongi descendenți: [ei]; [ou]; [ai]; [au]; [ɔi]; [iə]; [ɛə]; [ɔə] și [uə]. Acești nouă diftongi pot fi împărțiți în trei grupuri:

1) diftongi *reduși* (*narrow diphthongs*), produși printr-o mișcare „redușă” a limbii la rostirea a două vocale, apropiate ca poziție. Ex.: [ei] și [ou];

2) diftongi *largi* (*wide diphthongs*), produși printr-o mișcare „largă” a limbii la rostirea a două vocale, îndepărtate ca poziție. Ex.: [ai], [au] și [ɔi];

3) diftongi *centrali* sau *centralizați* (*centring diphthongs*), la producerea cărora limba face o mișcare de la o poziție periferică (în raport cu centrul cavității bucale) spre una de centru la rostirea vocalei neutre. Ex.: [iə], [ɛə], [ɔə] și [uə]²⁷⁶.

Există însă o serie de cercetători englezi care se îndoiesc de faptul că diftongii ar fi foneme unitare, adică ca ei ar exista în genere. Astfel, foneticianul D. Jones²⁷⁷ menționează că unitatea

²⁷⁵Bogdan, 1962, p. 67.

²⁷⁶*ibidem*.

²⁷⁷*apud* Gimson, 1991, p. 141.

[iə] luată de cercetători drept diftong, înglobează sunetele [i] și [ə], care formează, de fapt, două silabe, și nu una: *near* [niə], *here* [hiə] etc.

Și pentru A. F. Birshert²⁷⁸, [iə], [ɛə], [ɔə] și [uə] sunt unități cu componente independente, deoarece aceste componente sunt foneme diferite: *near* [niə], *here* [hiə], *hair* [hɛə], *poor* [puə] etc. Astfel, cu referire la unitatea [uə], savantul susține că aceasta s-a format de la fonemele diferite [u] și [ə] și că, deseori, fonemul [ə] dispare din structura unităților limbii engleze atunci când acestea își schimbă forma. Ex.: *individual* [,indi'vidjuəl] – *individuality* [,indi,vidju'ælitɪ]. Acesta și este argumentul de bază al cercetătorului în favoarea ideii că unitățile diftongului sunt independente prin natură lor, și nu funcțional, iar diftongul nu ar exista. Savantul aduce și alte exemple de limbă în confirmarea acestei idei. Astfel, în unitățile care urmează, primul și al doilea element al fiecărui „complex” vocalic intră în componența unui morfem și, prin urmare, nu pot constitui un fonem unitar, așa cum este diftongul: *hay* [hei], *high* [hai], *how* [hau] *no* [nou], *boy* [bɔi]. Același lucru cu privire la vocalele [i] și [æ], care pot fi rostite în silabe aparte în unitățile *theatrical* și *reality*, când urechia noastră percepe foarte bine articularea distinctă a acestor două vocale, încadrate în silabe diferite.

Cu referire la cele menționate mai sus, ținem să subliniem că există, totuși, cazuri când două foneme vocalice limitrofe par a constitui un fonem-diftong. E cazul vocalelor [i] și [ə], care se rostesc împreună (adică fără a întrerupe curentul de aer), constituind, astfel, o singură silabă în unitățile *theatre* ['θiətə] și *real* [riəl]. În aceste unități, vocala [i], dispunând de o apertură, durată, intensitate și sonoritate mai mare decât cele ale semivocalei [ə], se prezintă ca o vocală silabică, iar semivocala [ə] este lipsită de caracter silabic, întrucât dispune de o sonoritate mai redusă în comparație cu vocala în cauză. În acest mod, se formează diftongul [iə], care este un fonem unitar, adică constituie o singură silabă.

În alte unități ale limbii engleze - de exemplu, *curious* [kju:riəs] – consecutivitatea sonoră [i]+[ə] poate coincide, din punct de vedere sonor, cu diftongul [iə], așa ca în glosemul *fierce* [fiəs], dar să fie, totodată, divizată prin barieră morfologică în *curi-* și *-ous* [kju:ri/əs], formând, astfel, două foneme, ceea ce este evident, mai cu seamă, în alternarea *curi/ous* [kju:ri/əs] – *curi/osity* [kju:ri'ɒsiti].

În aceeași ordine de idei, am atestat că unii dintre diftongii centrali sau centralizați ai limbii engleze au corespondentul lor – grupul vocalic în hiat binar, care nu este marcat printr-un semn grafic, ceea ce poate crea o dificultate pentru un cititor neexperimentat, care ar putea încurca, în acest caz, hiatul cu diftongul. Asupra acestui fapt insistă și A. C. Gimson, D. Jones, V.A. Vassilyev și T. Makarenko, care, cercetând natura diftongilor limbii engleze, susțin că cei centrali [iə], [ɛə] și [uə] nu au întotdeauna statut de diftongi, ci se mai întâlnesc și în calitate de hiat. Acest statut este atestat de D. Jones și în preținșii diftongi descendenți. Astfel, savantul subliniază că consecutivitatea [i]+[ə] nu întotdeauna constituie un diftong descendent cu accentul pe primul element. În silabele neaccentuate, nucleul [i] poate fi mai slab decât cele două componente, fiind echivalent al semivocalei [j]²⁷⁹. Drept exemplu, în acest sens, servesc unitățile *period* ['piəriəd] și *serious* ['siəriəs].

În cadrul analizei unităților limbii engleze care înglobează cuplul [iə], am constatat că în cele ortografiate fără „r” după [iə], [i] și [ə] sunt foneme vocale independente. E cazul unităților *real*, *ideal*, *cordial* și *theory*. În acestea, primul element al cuplului [iə] alternează fie cu monoftongul de lungă durată [i:], fie cu semivocala [j]: *real* ['riəl, 'ri:əl], *ideal* [ai'diəl, ai'di:əl], *cordial* ['kɔ:diəl, 'kɔ:djəl], *theory* ['θiəri, 'θi:əri].

Schimbarea accentului în unitățile derivate ale limbii engleze duce la descompunerea lui [iə] în [i'æ]: *real* ['riəl] – *reality* [ri'ælitɪ], *peculiar* [pi'kju:liə] – *peculiarity* [pi,kju:li'æritɪ], *genius* ['dʒi:njəs] – *geniality* [dʒini'ælitɪ], *cordial* ['kɔ:diəl] – *cordiality* [kɔ:di'ælitɪ].

²⁷⁸apud Gimson, 1991, p. 141.

²⁷⁹Gimson, 1991, p. 142.

Glisarea de tipul [jə] este, de obicei, utilizată când [ə] este o terminație cu statut de fonem, ca în unitățile *easier* [i:ziə] și *carrier* [ˈkæriə], unde [i] și [ə] sunt convențional tratate ca un hiat din două vocale, separate în două silabe cu varianta monosilabică de pronunțare [jə].

Aceeași teorie poate fi aplicată și în cazurile când delimitarea morfemelor nu prezintă dificultate: *hideous* [ˈhidjəs], *genius* [ˈdʒi:njəs], *idiom* [ˈidjəm], *billiards* [ˈbiljədz], *morphia* [ˈmɔ:fjə], etc.

Comparând diftongii cu hiatul, observăm că grupurile vocalice din componența hiatului nu se rostesc diftongat, iar elementele din componența lui nu se reduc. Hiatul e format din două vocale ce se rostesc în două silabe separate. Cu referire la hiat, G. Gogin susține: „toate componentele [acestui - N.B.] au un solid suport acustic, caracterizându-se prin următorii parametri constanți: durată, intensitate, ton, spectru, nivel maxim de energie fonică, formați stabili și o distribuire uniformă a energiei fonice în spectru, specifică vocalelor.”²⁸⁰

În pofida faptului că vorbitorii și ascultătorii sunt capabili să distingă unitățile separate ale unei propoziții, cea mai mare parte a limbajului consistă totuși dintr-o continuitate de unități, rostite coerent cu doar câteva pauze între ele. Această consecutivitate de unități este rostită în alt mod decât unitățile luate separat. Așadar, în procesul vorbirii, când articulăm o succesiune de foneme, organele aparatului fonator își schimbă constant poziția. După cum menționează fonetista rusă O.J. Dikușina, când fonemele sunt pronunțate în consecutivitate, se observă ușor fenomenul adaptării (asimilării), când organele aparatului fonator se ajustează neconținut articulării. Tipul de adaptare depinde de bazele articulării, la fel ca și anumite legi fonetice concrete ce funcționează în fiecare limbă²⁸¹.

În actul de vorbire, vocalele adiacente suferă des o reducere de durată, ceea ce motivează resilabificarea consecutivității vocalice, fenomen cunoscut sub termenul de *rezoluție a hiatului*. Cu referire la această problemă, prof. F. Ciobanu și prof. L. Sfârlea afirmă următoarele: „Hiatul, adică articularea consecutivă a două vocale care aparțin unor silabe diferite, constituie o dificultate pentru majoritatea vorbitorilor limbii române. Tendința larg răspândită este de a evita hiatul prin introducerea unui element de sprigin între cele două vocale alăturate. În anumite situații, elementul de sprigin intervocalic este nu numai justificat, ci și inevitabil”²⁸².

Aceeași tendință este observată și în limba engleză la pronunțarea hiatului binar (V+V), unde trecerea de la prima vocală la cea de-a doua este efectuată prin intermediul introducerii:

- 1) sunetului [w], dacă vocala este posterioară sau rotunjită, ex.: *Go inside* [gou(w)insaid];
- 2) sunetului [j] în vocale nerotunjite și anterioare, ex: *jelly and ice-cream* [dʒɛli(j)ənaiskri:m];
- 3) sunetului [r] după [ə], [ɔ:] sau [a:], ex: *far away* [fa:(r)əwei], *more apples* [mɔ:(r)æplz].

În diftongul central [uə], corpul limbii execută o mișcare de trecere de la vocala [u] la vocala centrală [ə], concomitent cu nerotunjirea buzelor de la [u] la [ə], când diftongul apare în silabe închise. Vocalele consecutive [u] și [ə] pot forma un diftong ascendent, la fel ca și vocalele consecutive [i] și [ə]. În silabe neaccentuate, se evidențiază al doilea element al acestor continuități, primul fiind slab reliefat, practic ca un [w] sau un [ju], ex: *equalize* [ˈi:kwəlaiz], *equanimity* [i:kwəˈnimiti], *vacuum* [ˈvækjuəm], *rescuer* [ˈreskjuə].

A. C. Gimson susține că glisările diftongilor [ˈei], [ˈai], [ˈau], [ˈɔi] și [ˈou (əu)] sunt descendente - cu durată și accent pe primul element -, și reduse - când limba face o mișcare redusă între cele două timbre vocalice apropiate; articularea a trei dintre acești diftongi ([ˈai], [ˈau] și [ˈɔi]) cere o mișcare mai extinsă a limbii. Toți acești diftongi pot fi urmați de sunetul [ə], (1) făcând un tot întreg cu acesta (ex.: *fire* [faɪə], *society* [səˈsaɪəti], *tower* [tauə]) sau (2) ca un sufix-morfem adăugat la rădăcina cuvântului (ex.: *player* [pleɪə], *greyer* [greɪə], *drier* [draɪə], *employer* [imˈplɔɪə]²⁸³). În acest caz, al treilea element vocalic [ə], în vorbirea lentă, este adăugat

²⁸⁰Gogin, 2004, p. 7.

²⁸¹Dickushina, 1965, p. 95.

²⁸²apud Gogin, 2004, p. 5.

²⁸³Gimson, 1991, p. 139.

la cele două elemente ale diftongului, dar există tendința rapidității vorbirii, când se reduce al doilea element al diftongului ([i] sau [u]), în special când [ə] nu este un morfem separabil.

Fiecare hiat se caracterizează printr-un sistem bine determinat, care se formează după anumite legități. În hiat, fiecare sunet se articulează distinct. Unitățile în hiat sunt unități fonice complexe și independente.

Rostind hiatul, vom reuși să păstrăm ținuta estetică a cuvântului, a frazei și a enunțului. Exprimându-ne altfel, fiecare verigă sonoră trebuie emisă exemplar, plăcut și atrăgător. Numai printr-o astfel de articulare ne vom apropia de modelul desăvârșit, modelul normat de rostirea literară.

Spre regret, o bună parte din elevi, studenți, audienți etc. nu sesizează denaturările grave în rostirea grupurilor vocalice. În asemenea situații, se cere o atenționare specială asupra greșelilor comise și o deosebită antrenare a aparatului fonator întru prevenirea lor.

Foarte des, diftongii centrali sunt articulați greșit, cu accentul pe elementul doi [ə] și înlocuirea acestuia cu vocala română sau rusă asemănătoare. Pentru evitarea unor astfel de greșeli, este necesară accentuarea evidențiată a nucleului și relaxarea elementului doi al diftongului.

Cel de al doilea element al diftongilor centrali corespunde cu vocala neutră, tinzând puțin spre sunetul lung [a:] (ex.: *here*), iar în pozițiile nonfinale, după silaba accentuată, tinde spre sunetul [ə] (ex.: *spheres*).

Nucleele diftongilor [iə] și [uə] coincid cu monoftongii [i] și [u], iar nucleul diftongului [eə] – cu vocala deschisă, apropiată sunetului [æ].

Referințe bibliografice:

- BOGDAN, M. *Fonetica limbii engleze*. Cluj: Editura Științifică, 1962 [Bogdan, 1962].
- CHIȚORAN, D. *English Phonetics and Phonology*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1978 [Chițoran, 1978].
- CHIȚORAN, D. PÎRLOG, H. *Ghid de pronunție a limbii engleze*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1989 [Chițoran et alii, 1989].
- GIMSON, A. C. *An Introduction to the Pronunciation of English*. London, New-York: A division of Hodder & Stoughton, 1991 [Gimson, 1991].
- GOGĂLNICEANU, C. *The English Phonetics and Phonology*. Iași: Chemarea, 1993 [Gogălniceanu, 1993].
- GOGIN, George. *Problema devocalizării hiatului în limba română*. Chișinău: Tipografia U.P.S. „Ion Creangă”, 2004 [Gogin, 2004].
- MAKARENKO, Tatiana. *Contemporary English Phonetics*. Cluj: Studium, 1998 [Makarenko, 1998].
- O'CONNOR, J. D. *Better English Pronunciation*. Cambridge: Cambridge University Press, 1971 [O'Connor, 1971].
- ВАСИЛЬЕВ, В. А. *English Phonetics. A Theoretical Course*. Москва: Высшая школа, 1970 [Васильев, 1970].
- ДИКУШИНА, О. Ж. *English Phonetics*. Москва, Ленинград: Просвещение, 1965 [Дикущина, 1965].